

ALL MUSIK HAR SAMMA HISTORIA

LÄRARHANDLEDNING

version 3.0

Gunno Klingfors
© KULTURKAPITAL AB 2009-16

INNEHÅLL

1. BAKGRUND	3	5. UTVÄRDERINGSFRÅGOR	8
Klassisk musik	3	Förhistorisk tid	8
Musik & etik	3	Antiken	8
Syfte.....	3	Medeltiden	8
2. BRUKSANVISNING	5	Modern tid	9
Utvärderingsfrågor = instuderingsfrågor	5	Ord & begrepp.....	9
Olika årtal.....	5	6. KÄLLOR (urval)	10
3. HUVUDFILMERNAS INNEHÅLL	6		
4. ÄMNESINTEGRATION	7		
Naturvetenskapliga ämnen.....	7		
Språk	7		
Bild.....	7		
SO-ämnen	7		

1. BAKGRUND

Fram till 1900-talets slut var musikhistoria ofta detsamma som epoker och klassiska tonsättare. I många fall var syftet i första hand att skapa intresse för klassisk musik snarare än musikhistoria.

Det berodde delvis på missuppfattningen att klassisk musik representerar vår musikhistoria (kulturarvet). Dessutom såg många musikhistorieämnet som ett verktyg i strävan efter att uppnå kulturpolitiska mål, som för musikens vidarekommande innebar att väcka intresse för musik som stöds av kulturpolitiken, i synnerhet noterad musik.

KLASSISK MUSIK

Först och främst: **klassisk musik representerar inte musikhistorien – bara en liten del av den.** På samma sätt som jazz- eller popmusik representerar en liten del av musikhistorien. För klassisk musik växte fram omkring år 1800 och slog igenom vid 1800-talets slut. **Det är en tids- och smakbunden musikgenre bland andra.**

Klassisk musikhistoria är en genrehistoria på samma sätt som jazz- eller rockhistoria är genrehistoria.

Musikhistorien börjar för mer än 40.000 år sedan och är något vi har gemensamt - oberoende av vilken genre man föredrar.

MUSIK & ETIK

Grekiska filosofer som Platon och Aristoteles hävdade att musikens etiska inverkan på människan gör att musik bör ingå i medborgarnas utbildning. De hävdade att rätt musik förbättrar människan, medan fel musik bryter ned. **Platon menade dessutom att musik som inte följer regler och konventioner är farlig för samhället och bör förbjudas.**

Tankarna fördes in i europeisk skolutbildning av den kristna kyrkan under medeltiden, i synnerhet av Karl den Store på 800-talet. Och Platons tankar har praktiserats många gånger, vare sig det gäller tango, jazz, rock eller hiphop. Som Hitlers försök att stoppa judisk och amerikansk musik.

Med anledning av den s.k. Mozarteffekten gjordes flera stora satsningar för att sammanställa forskningsresultat av det här slaget, bl.a. av tyska staten.

Slutsatserna är entydiga: **människor blir inte smartare/dummare av vissa musikgenrer. Man blir inte heller smartare av att spela/sjunga. Däremot mår människor bra av musik, oberoende av genre.**

SYFTE

Musikhistorien angår oss alla och kan hjälpa oss förstå varför saker och ting är som de är. Syftet med "All musik har samma historia är att":

- Uppdatera musikhistorieämnet och förankra det i nutid: musikhistoria är summan av all musik. Kulturpolitik är något annat.
- Redovisa nya forskningsresultat och synsätt.
- Skapa en känsla för sammanhang och samband med samhället i övrigt

De senaste decennierna har synen på historia/musikhistoria förändrats radikalt i och med nya värderingar och metoder. I dag framstår mycket av det man lärde sig på högre musikutbildningar för bara några år sedan som förlegat – ibland direkt felaktigt. Några exempel:

Varken Gregorius den Store eller Guido av Arezzo uppfann notskrift – det skedde i Irak/Mesopotamien ca 2-3000 år tidigare som ett led i framväxten av skrivspråk.

Vårt diatoniska tonsystem skapades inte av grekerna. Det beskrevs 2000 år tidigare i Irak/Mesopotamien, samtidigt som man förklarade intervall som kvart, kvint och oktav och visade hur man stämmer musikinstrument med hjälp av kvintcirkeln.

Den äldsta beskrivningen av hur man gör musik gjordes i Irak/Mesopotamien ca 2 600 f.Kr. Där beskrivs hur man improviserar med utgångspunkt från i princip samma skalsystem som används av nutidens jazz- och rockmusiker (kyrkoskalorna).

Fram till den kristna kyrkans framväxt under medeltiden verkar det ha varit lika vanligt med manliga som med kvinnliga yrkesmusiker. Kvinnor fick dock sällan uppträda på scen.

Att musikeryrket har låg status beror till stor del på att det från början var ett typiskt slavyrke. Att musikteori har högre status beror på att det från början var överklassens amatörer som höll på med musikteori.

Flerstämmighet skapades av allt att döma inte i den kristna kyrkan, utan kan ha varit allmänt utbrett redan under förhistorisk tid.

Noter har inte spelat någon större roll i musikkivet förrän i modern tid. Från antiken finns totalt 125 exempel på notskrift från en tidsperiod på mer än tretusen år. Det finns inga belägg för att musiker någonsin framförde musik efter noter: dåtidens musikkiv byggde på trädning och improvisation.

2. BRUKSANVISNING

Innehållet i den gamla och nya läroboken är likartat. Den stora skillnaden är att den nya läroboken är interaktiv och fokuserar mer på det absolut viktigaste. Förändringen beror bl.a. på att lärare hört av sig och sagt att man har så lite tid till olika moment att man bara hinner med det allra nödvändigaste.

Den grundläggande tanken bakom det nya upplägget är att man gemensamt går igenom del 1 (översikten). I samband med det bör man tillsammans se den första (Inledning) och den sista (Avslutning/sammanfattning) videofilmen. Övriga filmer kan eleverna se på egen hand.

Finns tid för fördjupning delas klassen in i tre grupper som redovisar de tre föreslagna fördjupningsområdena:

- Notskriftens historia.
- Sånghistoria.
- Förhållandet mellan öst & väst.

Redovisningarna kan tjäna som underlag för utvärdering.

UTVÄRDERINGSFRÅGOR = INSTUDERINGSFRÅGOR

Ett sätt att effektivisera inläringen är att använda utvärderingsfrågorna som inlärningsfrågor. De eleverna utvärderingsfrågorna i förväg och låt dem senare besvara ett urval.

OLIKA ÅRTAL

Det är tidskrävande att uppdatera filmer. Det innebär att flera uppdateringar till följd av förändrat forskningsläge finns i läroböckerna, medan det tar tid att uppdatera filmerna. När olika uppgifter förekommer, är det alltså årtalen i läroböckerna som är mest aktuella.

3. HUVUDFILMERNAS INNEHÅLL

1. INLEDNING

(3:58 min)

2. FÖRHISTORISK TID –3 200 f.Kr.

- Inledning
- Om musik
- Tonförråd/skalor
- Instrument/musiktyper
- Om förhistorisk musik
- Sammanfattning

(18:53 min)

3. ANTIKEN 3 200 f.Kr.–300 e.Kr.

- Inledning
- Skrivspråk – noter
- Mesopotamien/Irak
- Egypten
- Grekland
- Rom
- Barbarerna— Sammanfattning

(23:49 min)

4. MEDELTID 300–1500

- Inledning
- Östrom/Bysans
- Islam/arabisk musik
- Västrom
- Världsligt
- Musikinstrument—
- Musikteori
- Sammanfattning

(33:22 min)

5. MODERN TID 1500–2000

- Inledning
- Tonalitet/instrument
- 1500–1750
- 1750–1900
- 1900–2000
- Musik & kommers
- Sammanfattning

(35:21 min)

6. AVSLUTNING

(9:58 min)

4. ÄMNESINTEGRATION

Musik är en kulturyttring och återspeglar samhället i övrigt. Dessutom tangerar musik en rad ämnesområden, från fysik och matematik till bild, språk och psykologi. Därför är musikämnet väl lämpat för ämnesintegrering. Detta material berör många ämnesområden där elevernas kunskap kan fördjupas genom samarbete med andra ämnen. Några exempel:

NATURVETENSKAPLIGA ÄMNEN

Idag spelar naturvetenskapliga metoder en central roll för vår kunskap om äldre tider. Frågor som hur man tidsbestämmer föremål och fastlägger släktskap med hjälp av bl.a. DNA från tiden före skrivspråken kräver kunskaper som få musiklärare har.

De metoder som används bygger i många fall på sådant som eleverna går igenom i naturvetenskapliga ämnen. Genom att samarbeta om sådant fördjupas elevernas förståelse för hur man kan veta saker och ting, samtidigt som det kan bidra till att göra naturvetenskap roligare och intressantare.

SPRÅK

I språkundervisningen ska man gå igenom hur språkfamiljer och språk skapas, vad språk är, hur och varför skrivspråk växt fram etc. Genom att anknyta till detta kan eleverna få underlag för att själva fundera igenom hur musik har växt fram.

Musik var traderad och improviserad under förhistorisk tid och antiken. Hur ser den språkliga motsvarigheten ut? Hur fungerar det här med berättelser etc. när allt traderas? Hur påverkas innehållet? Vad är det för skillnad på att läsa eller att lyssna till en berättelse? Varför var motståndet mot såväl läsning i skolan som mot noterad musik en gång så starkt?

BILD

Många av de äldsta beläggen för musik är grottmålningar, hållristningar och statyer. I bildämnet kan man gå igenom den här typen av bilder, förklara hur de gjordes och diskutera varför de tillverkades. Återger de verkligheten eller handlar det om fantasier? Varför lämnade grottmålare så ofta handavtryck? Hur bra är bilderna? Är nutidens bilder bättre? Vad innebär i så fall "bättre"?

SO-ÄMNEN

Arvet från grekisk/romersk antik är ofta starkare än vi tror, men vi är sällan medvetna om det. Många dåtida värderingar har överlevt in i vår egen tid, ofta via den kristna kyrkan, det romerska rikets arvtogare.

Exempel på det är nedvärderingen av kvinnor och utlänningar (barbarer), som ytterst bottnar i vad som idag kallas rasism. Är det ett arv från antiken? Eller är det ofrånkomligt? Är det en slump att intresset för antiken varit som störst när slaveriet återinfördes (1500-talet) och försvarades (17/1800-talet)? Varför är diktatorer så fascinerade av antiken (Hitler, Mussolini, Napoleon m.fl.)?

Hur återspeglas samhällets värderingar i historieskrivningen? Varför negligeras nästan alltid Nordafrikas och Mellanösterns roll för vår historia? Är det för att de ses som barbarer? Ett hot mot oss och vår kultur?

Man brukar ofta lyfta fram musikens roll i religion. Hur kommer det sig att nästan alla religioner använder musik i ceremonier? Vad har musik för funktion i sådana sammanhang? Finns det särskild religiös musik? Vad är det i så fall som gör den religiös?

5. UTVÄRDERINGSFRÅGOR

FÖRHISTORISK TID

- Varför kallas förhistorisk tid "förhistorisk"?
  - Hur kan man veta något om förhistorisk tid?
  - Vilken tid avses med förhistorisk tid?
  - Vad är arkeologi? Vad betyder ordet?
  - När kom de första människorna till Europa och varifrån kom de?
  - Hur långt tillbaks kan man belägga att människan har hållit på med musik?
  - Vilket ursprung har stränginstrument?
  - Vilken är den äldsta kända musikformen?
  - Vem uppfann musik?
  - Varför började människan en gång med musik?
-

ANTIKEN

- Vad betyder ordet antik?
  - Vilken tidsperiod avses med antiken?
  - Vilket är den avgörande skillnaden mellan antiken och förhistorisk tid för en historiker?
  - Texter kan vara svåra att använda i historiska sammanhang, varför?
  - Vad menas med civilisation?
  - Vilket område brukar kallas "civilisationens vagga"? Varför?
  - Var/när beskrivs nutidens europeiska tonförråd för första gången?
  - Vilka samband finns mellan skrivspråk och noter?
  - Hur användes noter under antiken?
  - Vilken är den äldsta musikkultur vi vet något närmare om?
  - Vilka är dom tre största skillnaderna/likheterna mellan antikens och nutidens musikliv?
  - Antikens musiker tävlade i vadå?
  - Vad var typiskt för antikens yrkesmusiker?
  - Varför fick musikteori hög status under antiken?
-

MEDELTIDEN

- Vad betyder ordet medeltid?
- Vilken tidsperiod avses med medeltiden?
- Varför fick just den perioden namnet medeltid?
- På vilket sätt förändrades Europa under medeltiden och hur återspeglas det i musiklivet?
- När och varför började man använda noter i Västeuropa?
- Vad skiljer antikens och medeltidens musikliv åt?
- Var har den kristna kyrkans musik sina rötter?
- Vad var speciellt med den kristna kyrkans musik?
- Hur byggdes flerstämmig musik under medeltiden?
- Ge exempel på vad européerna lånade in från Mellanöstern och Asien under medeltiden.
- I vilka sammanhang arbetade kvinnor med musik under medeltiden?
- Hur kommer det sig att Europa påverkades så starkt av arabisk musik under medeltiden?
- När, var och vilka skapade flamenco?

MODERN TID

- Vilken tidsperiod avses med modern tid?
- Vad kallas det dominerande musikspråket i Europa under modern tid?
- Beskriv kortfattat hur det fungerar.
- I och med det nya musikspråket fick vi en helt ny typ av instrument. Varför?
- Under modern tid blir Europa den ledande stormakten. Varför?
- Vad betyder begreppen "klassisk musik" och "konstmusik"?
- Vad är speciellt med klassisk musik och konstmusik?
- Helt noterad musik slog igenom under modern tid. Ge exempel på vilka typer av musik som bara kan göras med noter.
- Berätta om den klassiska musikens historia.
- Hur har inspelningstekniken påverkat musikalivet?
- På 1900-talet fick vi en helt ny typ av musikinstrument. Vilka?

Ord & begrepp

Diatonisk skala; heterofoni; memorering; monofoni; pentatonisk skala; polyfoni; skala; responsorial; tonförråd; trädning.

6. KÄLLOR (urval)

- 10.000 Years of Art [2009] ISBN 978-0-7148-4669-0
- Adkins, Lesley & Roy: An introduction to the romans [2002] ISBN 0-7858-1609-7
- Benestad, Finn: Musik och tanke [1978] ISBN 91-29-50581
- Bunch/Hellemans: The History of Science and Technology [2004] ISBN 0-618-22123-9
- Burkholder/Grout/Palisca: A History of Western Music (8:e upplagan) [2010] ISBN 978-0-393-93125-9
- Cottier, Janine: Ugarit i Syrien – Här föddes alfabetet för 3 000 år sedan Artikel i Allt om Vetenskap – De historiska äventyren och upptäckterna 2009 sid. 94-97
- Everett, Susanne: History of slavery [2006] ISBN 13-978-1-55521-768-6
- Forser, Tomas (redaktör): Ny svensk teaterhistoria Band 1 [2007] ISBN 978-91-7844-739-8
- Frängsmyr, Tore: Svensk Idéhistoria I-II [2000] ISBN 91-27-07793-4
- Fredholm, Lotta: Vår utdöda släkting väcks till liv [2009] Artikel i Forskning & Framsteg 2009:5 sid. 12-20
- Hagerman, Maja: Det rena landet [2006] ISBN 13: 978-91-518-4503-6
- Haywood, John: Historisk världsatlas [2000] ISBN 3-8290-3383-x
- Heed (red): Ny svensk teaterhistoria del I [2007] ISBN 978-91-7844-739-8
- Höbel, Wolfgang: Jahrmarktzauber in Gottes Namen [2008] Spiegel Spezial Geschichte 2008 nr 2; Die Ursprung die Europäische Kultur im Antiken Griechenland, sid 94-97
- Högnäs, Sten: Idéernas historia – en översikt [2003] ISBN 91-89442-92-x
- Holland, Tom: Tusenårsstriden – hur Kristendomen segrade i Europa [2008] ISBN 978-91-7343-182-8
- Jones/Ereira: Barbarerna – romarrikets historia ur de erövrade folkens perspektiv [2006] ISBN 978-91-85703-28-9
- Kamen, Henry: Early Modern European Society [2000] ISBN 0-415-15865-6
- Kendall, Alan: The chronicle of classical musik [2000] ISBN 0-500-28213-7
- Klingfors, Gunno: retro.nu [2003] ISBN 47-05152-3
- Laurie/Schneider/Adams: A history of western art [1997] ISBN 0-697-28782-3
- Lindblad, Tomas Ut ur Afrika: Jakten på människans urhem [2009] Artikel i Allt om Vetenskap – De historiska äventyren och upptäckterna 2009 sid. 28-35
- Meijer, Fik: Gladiatorer [2006] ISBN 10: 91-85377-86-4
- Melin/Johansson/Hedenborg: Sveriges historia [2006] ISBN 13:978-91-518-4666-8
- Oxford Music Online; <http://www.oxfordmusiconline.com/> 1/7-31/8 2009
- Piltz, Anders: Medeltidens lärda värld [1978] ISBN91-7528-003-5
- Riksantikvarieämbetets hemsida (1/7-12/8 2009)
- Roberts, J.M.: Modern history from the european age to the new global era [2007] ISBN 978-1-84483-452-5
- Roche, Jerome & Elizabeth: A dictionary of early musik [1981] ISBN 0-571-10036-8
- Rowley, Gill red: The book of musik [1998] ISBN 1-57715-037-6
- Sassoon, Donald: The Culture of the Europeans [2006] ISBN 13: 978-0-00255879-2
- Schlamp, Hans-Jürgen: Glanz und Niedergang einer Geld-Dynastie [2009] Spiegel Spezial Geschichte 2009 nr 4; Geld! Eine Chronik des Kapitals, sid 26-30
- Thomas, Keith: To buy or not to buy [2009] History today 2009 nr 2, sid. 12-19
- Traub, Rainer: Die kommerzielle Revolution [2009] Spiegel Spezial Geschichte 2009 nr 4; Geld! Eine Chronik des Kapitals, sid 20-25
- Vidal-Naquet/Bertin: Atlas över mänsklighetens historia [1991] ISBN 91-34-51102-4
- Wikander/Christner Riad: Ur hästens mun – Indoeuropeiska urord återskapas med lingvistisk pale-ontologi; Artikel i Forskning & Framsteg 2009:5 sid. 42-51